

10-77884871

[illegible]

Jedan od najuglednijih i najdosljedij teoretičara ovakvih rešenja svakako je, danas vodeći ideolog Zapada, Karl Jaspers. Svoje shvaćanje i predlog za rešenje savremene krize čovečanstva on je izložio u delu Atomska bomba i budućnost čovečanstva s podnaslovom Filozofska savest našeg vremena.

Savremena kriza čovečanstva bitno se razlikuje od svih ranijih po tome što danas čovečanstvo ne može sebi da dozvoli katastrofu bez rizika potpune propasti svih ljudi. Upadajući u ranje, krize uvek se verovalo i znalo da će narod preživeti ma koliko stradao u ratu. Danas je izvesno da atomsku katastrofu, s pravom tvrdi Jaspers, čovečanstvo ne bi preživelo.

Drugi je stav lažnog poverenja, koji se sasioj u uverenju da će „zdrav ljudski razum ipak prevagnuti“, da će se „već nita bilo kakav izlaz“ i sl. Nasuprot tome, Jaspers pita da li se možemo pouzdati u ovakvu veru kada je naša situacija sasvim nepoznata. Treće tobožnje rešenje je tehničko rešenje tehničkog problema, naime savremena tehnika bi trebalo da nas zaštiti od uništenja savremenom tehnikom. U tom cilju treba izgraditi atomsku skloništa koja će, kao neka nova vrsta Nojevoeg kovečega, spasiti osuđene ljudskih bića. „A šta da rade mnogi ljudi se ne mogu spasiti, ali ovaj načini? — pita Jaspers, i odgovor njemu odgovara jer većinu ljudi čeka samo užasna smrt. Ni ovo, dakle, nije nikakvo stvarno rešenje krize čovečanstva.“

Sve navedene stavove i teze Jaspers odbacuje kao luzorne. Njegovo sopstveno rešenje je, u stvari, samo razrada izvesnih osnovnih ideja Alberta Ajnštajna i Maksa Borna.

U poruci italijanskim istraživačima, Ajnštajn

Slično je gledište Maksa Borna, koji je pisao: „Danas više nema mnogo vremena na raspolaganje; radi se o tome da ova današnja naša generacija izvrši preokret u mišljenju. Nije li to ova u stanju – dati civilizaciji čovečanstva su izbornici.“

dilema između totalitarnih režima i slobode dostojanstva čoveka, koje on nalazi samo na Zapadu. Krajnja alternativa čovečanstva „najviša, konačna žrtva, propast čovečanstva“ radi odbrane pomenute slobode. Ali kaže Jaspersu — ne možemo ništa racionalno znati!

Jaspersova filozofija neizbežno je morala stati i ostati na nivou apstrakcije zato što njen autor ne zna u čemu je istina o savremenom čoveku.

PROJEKT ČOVEČANSTVA

istisanje nacijada morih vrednosti čovekov, nasuprot njihovoj negaciji, kako u kapitalizmu tako i u etatiističkom socijalizmu, čini jednu etatiističku deformaciju socijalizma. Osnovnu otkosnicu humanističkog socijalizma. Moramo priznati da je Erih From otišao dosta daleko u kritici savremenog kapitalizma. U delu "Zbogom, E. From usvaja Marksovu teoriju otuđenosti, pa na osnovu nje kritikuje teoriju i praksu kao savremenog kapitalizma tako i socijalizma.

From odbacuje superkapitalizam kao glorifikaciju sistema „piše-work“(rad na parče) i pokušaj da svaki radnik teži da postane mali kapitalist, što se postiže podsticanjem krajnjeg egoizma i nestrpljivosti na renunciju. U ovom društvenom sistemu nema ni govora o rešenju krize kapitalizma. Rešenje „superkapitalizma“ samo produbljuje patologiju koja je svojstvena kapitalizmu; ono povećava čovekovu oduženu, njegovu automatičnu i on završava proces preobraćanja čoveka u slugu idola proizvodnje, tj. From odbacuje i „superkapitalizam“ kao socijalizam, jer „piše-work“ je u suprotnosti sa njegovim osnovnim principima. On tvrdi da je čovek, čiji su teoretičari u prvi plan problematizovali potrebu za slobodom, u kapitalizmu izgubio savremeni industrijskog društva istakao samog čoveka, koji je izgubio svoju centralnu mesto u društvu. Čovek postaje dodatni materijal za proizvodnju. Čovek postaje dodatni materijal, on prestaje da bude stvaralac, dakle, on gubi svoju ljudsku suštinu te postaje duhovno i moralno teško zabrinut i mentalno bolestan. Izazivajući ovakve reakcije, From tvrdi da je „piše-work“ u suprotnosti sa stvarnim potrebama čoveka, jer čovek treba da razvija talenatske sposobnosti – tvrdi, tačno, E. From

Svi ovi sistemi su, po Fromu, izgradeni na najgnusnijim lažima i oni predstavljaju kulminacijo otuđenja čoveka u savremenom društvu. From kritikuje i Lenjina što, tobože, "nije ve-

Ali E. From ide i dalje u kritici prakse i teorije marksističkog socijalizma. On govori o zastrašujućem primjeru Rusije" i tvrdi kako

ma. Naprotiv, taj program je tamo ostvaren, ali je zlo u tome što taj program sadrži zaobludu Marksa i Engelsa da se ostvarenje socijalizma sastoji u podruštvljavanju sredstava za proizvodnju i u planskoj ekonomiji. Sovjetski

njem sredstava za proizvodnju i organizovanjem planske privrede. Dokle From ide u procenjivanju značaja socijalizacije ekonomske

protiv preobrazbaju društva. Prom istupa direktno protiv marksističkog socijalizma. U marksističkoj teoriji socijalističke revolucije. Prom vidi „tragičnu Marksovu pogrešku“, naime, da se „Marks nije osobito tradicionalnog prece-
nosno preporuke „udruženog upravljanja preduzećima“, čak ni „direktnog upravljanja“ ni u političkoj sferi „vratanje gradskim skupov-
ma“ itd.

geisu da oni „nikada nisu prevazili nalivni optimizam XVIII veka” i neosnovanu „veru u dobrotu čoveka”. Po Frömu tri su osnovne pogreške Marksove filozofije:

Prvo, to je zanemarivanje problema moral-

bazi ovog ostaje i dalje buržoazija — vladajuća klasa, onda zahtevi u udruženom upravljanju, o dezalijencaciji čoveka nužno ostaju sama lepa ideje i zvučne parole. Sam humanistički soc-

Druga osnovna pogreška Marksova je upravo "grotekso pogrešno" Marksovo ocenjivanje uslova za ostvarenje socijalizma. Marks i Engels su, naime, po Promovom uverenju, naivno

Teću, osnovnu, pogrešku Marksove filozofije čini uverenje da je podruštvljenje sredstava za proizvodnju ne samo nužan nego i dovoljan uslov za pretvaranje kapitalističkog društva u društvo bez klasa.

gledanje marksističke filozofije 2008 kojih on odbacuje teoriju marksističkog socijalizma. U praktičnom ostvarenju ove teorije, u svima oblicima socijalističkog društva, From ne vidi, u osnovi, ništa drugo do zastrašujuće primere

Drugo, začuđuje činjenica da E. From usvaja nekritičku, ekonomističku, vulgarizaciju marksističkog socijalizma s kojom se obračunao još Engels u poznatim pismima K. Smidu, J. Blohu i H. Stakenbergu.

Celokupan lenjinistički period razvitka socijalizma po Fromu predstavlja korak unazad ka društvenom delanju vlasti. Po Fromu, društvo

socijalizmu mnogo adekvatnije". Zato From zahteva vraćanje ovom, tj. buržoaskom socijalizmu, čiji su teoretičari u prvi plan problema tike savremenog industrijskog društva istakli

Izlaz iz ove situacije je razotudjenje, odnosno oslobođenje čoveka, oslobođenje njegovih stvaralačkih sposobnosti — tvrdi, tačno, E. Fromm.

da bude sredstvo tudeg oljja nego da mora biti postavljen na svoje najviše mesto u društvu, čime će se svako lako složiti. Ali, pitanje je kako se čovek stvarno može postaviti na t

situaciju... on mora da promeni svoj sistem vrednosti, normi i ideala, tako da oni ubrzavaju a ne da sprečavaju njegovu čežnju za zdravljem i zrelošću".

Današnji čovek je suočen sa fundamentalnim

Sve i priznajući problem humanizacije rada u savremenom visoko razvijenom društvu, ka- i zaista do dosade ponavljalog marksističko- podvlačenja značaja privatnog vlasništva z-

Odgovor našeg humanističkog socijaliste je koliko jasan toliko i razočaravajući, jer Fromm tvrdi: „Primaran problem nije pitanje legalno

Fromova naknadna objašnjenja, kao ona da „kapital mora da služi radu” i „da stvari moraju služiti životu” i sl., ništa više ne mogu izmisliti u suštini Fromovog humanističkog socijalizma. Tu više ništa ne pomažu ni ideje o

Ako kapital ostaje privatno vlasništvo, onda ne može biti govora o tome da kapital služi radu, što to zahtevaju From i mnogi drugi građanski idealisti. Isto tako, ako sredstva za proizvodnju postaju privatno vlasništvo i ako re-

jalizam ove vrste ostaje apstraktni humanizam koji ne može ići mnogo dalje u ostvarnju konkretnog humanizma od većeg učešća deobi kapitalističkog profita u superkapitalizmu.

Razotudjenje savremenog čoveka svakako ne sastoji samo u nizašim stvarima.

moralom i sa vrednosnom svešću uopšte. A izvršiti preporod u višim oblastima ljudske stvarnosti bez izmene njene osnove, tj. bez izmenjeniča proizvodnje, — nije moguće. To ni moguće stoga što je čovek u stanju biti i

znaju mnogi građanski ideolozi, usled čega njihove teorije, čak i teorija socijalizma, neizbežno ostaju apstraktne i iluzorne.

Bogdan Šešić

Osnovne ideje ovog socijalizma nalazimo kod utopista, kod građanskih socijalista pa i kod anarhista, na primer kod Ovena, kod Prudona i kod Bakunjinca. Najnoviju varijantu ovakvog